

L'adveniment de la República a Madrid: el testimoni de Josep Pla

“L'adveniment de la República a Madrid”: el títol del dietari de Josep Pla ja ens suggereix què contenen les línies que conformen aquest paràgraf extret d'una antologia de successos presenciats de primera mà per l'autor català. Pla va ser testimoni privilegiat no només de la vinguda de la República, sinó del seu desenvolupament i, posteriorment, de la seva caiguda.

Mitjançant una prosa crítica, la qual pot arribar a fer dubtosa la seva objectivitat com a periodista, l'autor posarà per escrit els fets, reaccions i simbologies més concordants a aquest moment històric, el qual tindrà un començament intens —com es desglossarà posteriorment— i un final estrepitos, causat per la victòria de les tropes franquistes en la Guerra Civil, modificant així aquest paradigma republicà tan efímer.

Com ja s'ha puntualitzat, aquest paràgraf concret exposa els esdeveniments d'un dia inesborrable en la Història d'Espanya: el 14 d'abril de 1931. Actualment, cada 14 d'abril se celebra el dia de la República, com a efemèride del començament d'aquesta denominada Segona República Espanyola que va tenir uns pocs anys de vida i molts anys de record utòpic.

El lloc en el qual se situava en aquell moment Josep Pla també forma part d'aquest procés històric així com de qualsevol altre canvi de règim. Com a capital del país, Madrid no és un escenari qualsevol, es tracta del lloc de poder del qual Espanya depèn, ja que la seva dominació significa la victòria, en ser l'emplaçament del Govern i, en el seu torn, del Rei.

Aquesta crònica de la proclamació de la república podria separar-se en diverses parts, les quals seran analitzades de manera consecutiva.

La primera secció, encapçalada per un “14 d'abril 1931. Dotze del migdia”, ens fa particips de la reacció del rei davant la seva deposició a partir de les eleccions generals del 12 d'abril i la posterior proclamació de la República dos dies més tard. Alfons XIII estava esperant amb què aquestes eleccions poguessin restituir la confiança de la població en la monarquia —i la seva votació a favor de la continuació d'aquesta— després de la dictadura del general Primo de Rivera (1923-1930).

Però dels resultats de les votacions, que van resultar negativament cap a la permanència de la monarquia, Pla capta la reacció del rei, amb “manté una serenitat impàvida”, donant a entendre l'aplom i autodomini que van caracteritzar el rei durant la seva imminent caiguda. En la conclusió *ad hoc* que Pla plasmarà, el rei, amb una confessió de manca de la pròpia força moral, s'acomiada del ministre d'Hisenda, Joan Ventosa. És l'acceptació d'aquesta situació que Pla admirarà, designant-ho com una “alta experiència política”, ja que, el català esmentarà que “contra els imponderables, en política, no hi ha resistència possible” (sobretot en el cas d'unes eleccions configurades per a la decisió del destí del país, que van acabar soscavant l'ànim reial).

En la següent trama del text, el protagonisme, unes hores *a posteriori*, es trasllada al poble i la seva reacció davant la notícia de la pujada de la República, metaforitzada per la pujada de la bandera tricolor característica en el pal de l'anomenat Palau de Comunicacions, actual Palau de la Cibeles. La càrrega simbòlica de la bandera és tan gran que causa “una riuada de gent” que s'apropa excitada per veure la bandera republicana. La primera inèrcia, com indica Pla, és de “perplexitat”, ja que, després de les votacions esdevingudes dos dies abans, ningú havia tingut constància de la trajectòria dels resultats, fins aquell precís moment en què bocabadats observaven el nou distintiu del govern i el seu significat inherent.

Però aquesta perplexitat s'acaba convertint en alegria i mobilització per part de la població, que, entusiasmada, es disposa a “destruir o amagar” els símbols que fins ara havien simbolitzat l'*statu quo* borbònic. Com s'ha assenyalat abans, els llocs no són casuals ni espontanis. Per això, la mobilització de Cibeles a la Porta del Sol indica la voluntat de reunió dels madrilenys a una de les grans places principals a Madrid. La mateixa plaça on cada final de desembre, la població menja raïm per donar la benvinguda a un nou any, ara és testimoni d'una altra celebració: els habitants festegen l'arribada d'una nova època nacional i, si més no, temporal.

La gent, esperançada i optimista per aquesta arribada d'un nou horitzó polític, es desfà simbòlicament i social de les imatges que fins ara havien dominat els seus comerços, teatres, restaurants, etc. Es tracta de l'alliberació de les lligadures nominals i sentimentals a la monarquia, una monarquia que ells mateixos havien fet caure mitjançant l'exercici a vot que

se'ls havia atorgat i amb el qual havien manifestat la seva opinió dels successos que havien marcat aquells darrers anys d'inestabilitat política.

En el darrer paràgraf, Pla torna a la mítica Porta del Sol. Observant com dels barris baixos d'Atocha així com de Lavapiés, “puja una onada d'americanes blaves”. Aquesta personificació és una metàfora de la població menys benestant de Madrid, aquests obrers que celebren la caiguda de la monarquia, amb l'esperança d'una nova època. Pel que fa a la sortida de banderes “dels carrers convergents al centre de Madrid”, aquesta podria ser una evidència de com el centre de les ciutats és, a banda del sector més informat del territori, el més progressista.

Pla acaba el text amb una càrrega simbòlica molt important. Per una banda, explica com hi ha un determinat grup de persones que “arrossega un bust de Primo de Rivera amb una corda lligada al coll”, com a representació de la caiguda de la dictadura, que mitjançant la corda que li envolta el coll, ha estat “assassinada”.

Per altra banda, l'autor és testimoni de com “es comencen a sentir les primeres notes de la Marsellesa”, l'himne de França esdevingut durant la Revolució Francesa, un període històric on el valor de progrés, juntament amb els de llibertat, igualtat i fraternitat, és protagonista. La vinculació d'aquest himne amb l'adveniment de la Segona República Espanyola és una prova de com els successos europeus s'emmirallen i inspiren els països veïns, que, com passa en aquest cas amb Espanya, pren exemple del que podria considerar-se l'esdeveniment més important de la Història Contemporània, aquesta lluita per la raó i l'emancipació de les classes socials baixes —que en el cas d'Espanya, estan començant a ondejar banderes tricolors—.

Finalment, no s'ha d'oblidar l'emmirallament amb el propi passat utòpic, en aquest cas protagonitzat per l'himne de Riego, militar que mitjançant un pronunciament va inaugurar el Trienni Liberal (1820-1823), únic període liberal —i un dels primers en tota la Història d'Espanya després de la Guerra d'Independència del 1808 al 1814 i les Corts de Cadis del 1812— del regnat de Ferran VII (1814-1833). Per tant, l'himne de Riego és un himne al liberalisme i a una època que els habitants tenien intenció de recuperar, aquest cop, amb l'adveniment d'una República.

[illegible]

4